

Aan de gemeenteraad

Onderwerp:

Afdoening motie Bescherm de jonge Rotterdammers tegen hitte (23bb003711).

Op welke gronden deze brief? / Waarom nu voorgelegd?

Op 1 juni 2023 is de motie 'Bescherm de jonge Rotterdammers tegen hitte' (23bb003711) ingediend door raadsleden R. van der Velden (PvdD), R. Moti (PvdA) en Tjalling Vonk (CU) aangenomen.

Middels deze motie verzoeken de raadsleden het college:

- De wettelijke mogelijkheden te verkennen maatregelen tegen hittestress voor bestaande onderwijshuisvesting te borgen in lokale regelgeving;
- Tevens andere mogelijkheden te verkennen die bijdragen aan het verminderen van gezondheidsrisico's bij leerlingen en personeel als gevolg van hittestress;

Relatie met het coalitieakkoord/collegewerkprogramma/eerder aangenomen moties en gedane toezeggingen:

- Raadsvoorstel Programmakader Rotterdams Weerwoord 2030 van 20 december 2022 (22bb008758) met als bijlage Programmakader Rotterdams Weerwoord 2030 (22bb008760)
- Uitvoeringsagenda Rotterdams WeerWoord 2023-2026 (23bb004960)
- Eerder aangenomen motie (19bb18152 22) en gedane toezegging (20bb4149):
Op 27 juni 2019 is een vergelijkbaar verzoek aan het college per motie ingediend door de raad. Dat gebeurde bij bespreking van de onderwijsverordening onderwijshuisvesting en eerste deel Integraal Huisvestingsplan. De vraag was "te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om (bestaande) schoolgebouwen beter hittebestendig te maken". De [motie](#), geïnitieerd door DENK, is met algemene stemmen aangenomen. De [afdoening](#) in mei 2020 stelt dat met het lopende vervangingsprogramma van gebouwen (IHP) en de laaghangend-fruit-aanpak van Frisse Scholen het niet mogelijk is binnen afzienbare tijd de gehele gebouwenvoorraad te verfrissen en verduurzamen. De ingrepen vergen investeringen door schoolbesturen vanuit de onderhoudsmiddelen en een forse investering van de gemeente. Binnen het programma WeerWoord is het reduceren van hittestress één van de thema's in de uitvoeringsagenda.

Toelichting:

In het kort de opbrengst van de gevraagde verkenning, Deze punten worden in de volgende alinea's toegelicht

- Als gemeente kunnen we voor bestaande schoolgebouwen via regelgeving weinig sturen.
- In het Integraal Huisvestingsplan (IHP) is het tegengaan van extreme temperatuuroverschrijding onderdeel van een brede verduurzamingstrategie van het scholenbestand; dit is de langere termijn (nieuwbouw en vervanging). Voor de kortere termijn kan worden onderzocht of afspraken voor bestaande bouw in het IHP kunnen worden opgenomen, waarbij de gemeente de Rotterdamse Investeringsmotor zou kunnen inzetten mits dit per saldo geen uitzetting van de begroting betekent. Indien deze route gewenst is en een dergelijk onderzoek positief uitvalt, zouden afspraken kunnen landen in het IHP 2026-27.
- De gemeente Rotterdam stimuleert het treffen van fysieke maatregelen tegen hitte voor bestaande gebouwen met de subsidieregeling Klimaatadaptatie van Rotterdams WeerWoord.
- Met het Rotterdams Hitteplan zetten we met communicatie, bewustwording, voorbeelden in op het ondersteunen van scholen in hun verantwoordelijkheid voor een veilige en gezonde werk- en leeromgeving bij hitte.
- Samen met de sector kunnen wij vanuit Rotterdams Weerwoord en het Rotterdams Hitteplan verkennen hoe als gemeente vorm te geven aan maatregelen om risico's van hittestress te verminderen op scholen.

Hoe is onderwijshuisvesting geregeld?

De gemeente heeft zorgplicht om te zorgen voor voldoende, adequate huisvesting en doet de aanvangs- en vervangingsinvestering.¹ Als sloop/nieuwbouw niet mogelijk of wenselijk is, kan de vervangingsinvestering ingezet worden voor renovatie. Het schoolbestuur wordt vervolgens eigenaar van het pand en dient te zorgen voor het onderhoud en de instandhouding. Bij opheffing van de schoolfunctie komt het pand terug in eigendom naar de gemeente. Het bestaande onderwijsvastgoed is dus geen gemeentelijk, maar in principe particulier eigendom.

Nieuwbouw

Voor nieuwe gebouwen met een onderwijsfunctie is sinds 1 januari 2021 een eis in het Bouwbesluit opgenomen die hittestress moet voorkomen.² De landelijke praktijk moet uitwijzen of hiermee in nieuwe schoolgebouwen oververhitting tot een acceptabel niveau wordt teruggebracht. Aanvullend op het Bouwbesluit worden bij nieuwbouw eisen voor Frisse scholen meegegeven. De eisen voor Frisse scholen moeten zorgen voor een gezond binnenklimaat (ventilatie, daglicht, akoestiek, temperatuur, verlichting), het beperken van hitte is daar een onderdeel van.

Via het Zuid-Hollands [Convenant Klimaatadaptief bouwen](#) waarbij wij als gemeente vanaf het begin (2018) zijn aangehaakt, zijn hitte richtlijnen³ voor nieuwbouw ontwikkeld. Momenteel worden deze richtlijnen onderzocht op haalbaarheid en effectiviteit.

¹ De gemiddelde leeftijd voor vervanging van een schoolgebouw is 69 jaar.

² Het landelijk Bouwbesluit stelt sinds 1 januari 2021 een eis aan de maximale waarde voor oververhitting in een gebouw. Dit is de zgn. TO_{juli}; de indicator voor oververhitting, bepaald aan de hand van een rekenmodel. De indicator TO_{juli} is globaal en moet in de praktijk zijn waarde gaan bewijzen.

³ [Hittestress | Bouw Adaptief](#)

In het nieuwe integraal huisvestingsplan onderwijs (IHP) (2024-2027), dat in voorbereiding is, wordt ook aandacht besteed aan een gezonde leeromgeving. De [beleidsvoornemens voor dit IHP](#) heeft u 23 mei 2023 (23bb003369) ontvangen van het college.⁴ Het tegengaan van extreme temperatuuroverschrijding is onderdeel van een brede verfrissings- en verduurzamingsstrategie van het scholenbestand binnen het huidige en de toekomstige IHP's en de verduurzaming van het maatschappelijke vastgoed. In het nieuwe IHP worden klimaat- (waaronder hitte)maatregelen, daarom genoemd zoals in mei aan u bericht.

Bestaande bouw

De mogelijkheden om voor bestaande schoolgebouwen eisen op te nemen in lokale wet- en regelgeving zijn beperkt. Het Integraal Huisvestingsplan van de gemeente heeft betrekking op nieuwbouw (zie hierboven). De positie van schoolbesturen is vergelijkbaar met eigenaren van ander particulier vastgoed. Alleen via vergunning plichtige werkzaamheden zijn eisen te stellen. Dit zijn bijvoorbeeld uitbreidingen, constructieve aanpassingen en werkzaamheden aan een monument.⁵ Het IHP leent zich weliswaar ook voor afspraken tussen schoolbesturen en gemeente om de kwaliteit van het gehele scholenbestand te verbeteren, bijvoorbeeld afspraken over het op orde brengen van de bestaande bouw door ze te laten voldoen aan de frisse scholen klasse. Indien de schoolbesturen dit niet alleen kunnen bekostigen, zou de gemeente vanuit haar verantwoordelijkheid hieraan kunnen bijdragen via de Rotterdamse Investeringsmotor (RIM). Voorwaarde is dat de RIM per saldo op peil blijft, dus dat de investering aantoonbaar de vervangingsopgave vermindert en de kwaliteit van de schoolgebouwen in brede zin verbetert.

Onderzoek realisatie klimaatadaptatie bestaande bouw

Het Rotterdams WeerWoord is met het project 'Scholen van de Toekomst' onderzoek gestart hoe we samen met het gemeentelijk vastgoedbedrijf, Stichting BOOR (dagelijks beheer) en RVKO verouderde scholen (en kinderdagverblijven), die niet op de nominatie staan voor sloop of renovatie, klimaatbestendiger kunnen maken - inclusief de schoolpleinen: o.a. groene daken, zonwering, ventilatie, groene gevels.

De werkwijze is: analyse → maken van keuzes → uitvoering. Dit project houdt de verantwoordelijkheid van schoolbesturen voor het onderhoud van het schoolgebouw in stand, het heeft als doel hen te ondersteunen bij het nemen van maatregelen en het zoeken van financiering om hun scholen om te zetten in 'Scholen van de Toekomst'. Hiervoor zoekt WeerWoord samenwerking met Schooldak pionier - waarin Rooftop Revolution, IVN Instituut voor natuureducatie, Schooldakrevolutie en ingenieursbureau TAUW samen optrekken. Met het onderzoek kunnen we ervaren of bestaande schoolgebouwen op deze manier versneld klimaatadaptiever kunnen worden.

Kinderopvang

Hoewel kinderopvang niet tot de vraag behoort, zit deze soms in hetzelfde (school)gebouw. Omdat het om een kwetsbare doelgroep (de "jonge Rotterdammers" van de titel van de motie) gaat willen we het hier noemen.

Alle kinderopvangorganisaties zijn wettelijk verplicht per locatie een Risico Inventarisatie & Evaluatie (RIE) te hebben met daarin de beschrijving van bekende risico's voor veiligheid en gezondheid en de te nemen maatregelen, waaronder hitte.⁶ Een locatie

⁴ Collegebrief over Integraal Huisvestingsplan (IHP) onderwijs 2024 -2027 [23bb003369]

⁵ Dit is afhankelijk van de locatie i.v.m bijvoorbeeld bestemmingsplan en welstandstoezicht en aard en omvang van de werkzaamheden.

⁶ Onderdeel van het Veiligheids- en Gezondheidsbeleid (Besluit Kwaliteit kinderopvang, artikelen 2, 7 en 17).

specifiek hitteprotocol is niet verplicht maar helpt de risico's en maatregelen bij ernstige hitte te beschrijven. De branche heeft in samenwerking met de belangenorganisatie van ouders in de kinderopvang (BOiNK) een leidraad/checklist voor houders opgesteld om een zo volledig mogelijk hitteprotocol op te stellen.⁷ Met het hitteprotocol worden de risico's van hitte op de opvanglocatie in kaart gebracht. Vervolgens moet erin beschreven staan welke voorzieningen en maatregelen getroffen (gaan) worden om ook bij hoge(re) temperaturen veilige opvang te kunnen blijven bieden. Dit zijn maatregelen om:

- a) hitte binnen de locatie zoveel mogelijk te voorkomen,
- b) bij extreme hitte te zorgen voor een verantwoorde en veilige opvangplek voor kinderen en werkomgeving voor medewerkers.

Daarnaast omvat de leidraad advies over de uiterste maatregel van (deels) sluiten en om bij alles te zorgen voor maatwerk en ouders goed mee te nemen in de communicatie. Het RIVM (Nationaal hitteplan) hanteert een maximumtemperatuur van 25 °C (slaapvertrekken) en 27°C (groepsruimtes) als max. Veel gebouwen zijn daarvoor niet geschikt bij langdurige hitte. Omdat, net als bij bestaande schoolgebouwen, er geen wettelijke normen zijn, kan de GGD (Toezicht Kinderopvang) de normen niet toetsen. Toezicht Kinderopvang ziet in de zomer regelmatig dat kinderdagverblijven actie ondernemen vanwege de hitte en het voorkomen van hittestress. De branche zelf is bewuster en alerter geworden, mede door uitspraken van de geschillencommissie en de beschikbaarheid van een leidraad voor een hitteprotocol als uitwerking van de RIE. Preventie begint met bewustwording van de risico's van ernstige hitte.

Andere regelgeving

- Vanuit de ARBO-wetgeving moeten schoolbesturen als werkgevers zorgen voor een veilige en gezonde werkplek. Dat betekent ook maatregelen nemen bij hittestress en zorgen voor voldoende ventilatie. De wenselijkheid daarvan kan naar voren komen uit een (wettelijk verplichte) Risico-inventarisatie en -evaluatie van de werkplek. De Arbowet geeft geen maximumtemperatuur waarbij nog gewerkt mag worden. Ten aanzien van leerlingen is niets vastgelegd in regelgeving, bijvoorbeeld hoe warm het mag zijn in een klaslokaal of kinderdagverblijf (dat soms in de school is gehuisvest). De wet zegt alleen dat de binnentemperatuur niet zo hoog mag zijn dat het slecht is voor de gezondheid. Daarop zijn er landelijk wat handvatten ontwikkeld en voor kinderopvang bestaan richtlijnen.⁸
- Bij extreem warm zomerweer kan de school een tropenrooster instellen. Een tropenrooster heeft kortere lesuren of lesdagen. De school moet wel het minimumaantal lesuren per schooljaar halen (verplichte onderwijstijd). De school moet de ouders informeren over een tropenrooster. Aan ouders die geen opvang hebben voor hun kinderen moet de school een alternatief programma (opvang) aanbieden tijdens de uren waarop de lessen vervallen.⁹ Het heeft de voorkeur te voorkomen dat een tropenrooster nodig is.
- Er is een wetswijziging van de onderwijswetgeving (WPO, WVO en WEC) in voorbereiding waarbij de zorgplicht voor een gezond binnenklimaat bij het schoolbestuur wordt gelegd. De wijziging is nog in een concept stadium en wat precies de strekking gaat zijn is nog onbekend. Wel is duidelijk dat er ook landelijk een toenemende aandacht voor is.

⁷ Nieuw: [checklist hitteprotocol - Brancheorganisatie Kinderopvang](#) en [checklist-hitteprotocol-houders-1.pdf](#) ([kinderopvang.nl](#))

⁸ [Kinderdagverblijven en scholen | RIVM](#)

⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schooltijden-en-onderwijstijd/vraag-en-antwoord/wanneer-krijgen-scholen-een-tropenrooster>

Casuïstiek

In de record hete junimaand dit jaar protesteerden leerlingen, leerkrachten en ouders in Limburg tegen de hitte in het schoolgebouw.¹⁰ De temperaturen liepen er op tot 30°C. De ervaring van temperatuur is persoonsgebonden. De optimale temperatuur voor hersenactiviteit is 20°C. Een aangename temperatuur in scholen ligt tussen 18 en 22°C. Vanaf 25°C neemt de behaaglijkheid af en wordt het prestatievermogen minder. Mensen kunnen last krijgen van hoofdpijn en benauwdheid.

Concrete gevallen van oververhitting en uitspraken hierover hebben tot nog toe vooral betrekking op kinderopvang. Het besef van het belang een hitteprotocol te hebben groeit dan ook inmiddels bij de kinderopvang. Deze is soms gehuisvest in een schoolgebouw. Uit de casuïstiek¹¹ blijkt dat het belangrijk is de oudercommissie te betrekken bij een besluit om te sluiten vanwege extreme hitte. Dat geldt ook voor het invoeren van een tropenrooster. In de extreme hitte in juli 2022 waren er veel zgn. "hittesluitingen" in de kinderopvang¹². De Geschillencommissie Kinderopvang oordeelde dat, omdat inmiddels bekend is dat de zomers steeds warmer worden, van kinderopvangondernemers mag worden verwacht dat zij beschikken over een goed, volledig hitteprotocol waarin is vermeld of en welke voorzieningen en maatregelen genomen worden om bij extreme hitte een verantwoorde en veilige werkomgeving voor medewerkers, c.q. opvangplek voor kinderen te garanderen.

Hitte wordt niet beschouwd als overmacht maar als "voorzienbaar"; het Nationaal Hitteplan (RIVM) voorziet daar onder andere in.

Andere mogelijkheden die bijdragen aan het verminderen van gezondheidsrisico's bij leerlingen en personeel als gevolg van hittestress

Een aanpak waarbij scholen en kinderopvang worden gestimuleerd of ondersteund tot het nemen van klimaatadaptieve maatregelen en hitte-afspraken biedt kansen. De afgelopen jaren hebben we als gemeente al ingezet op groen-blauwe schoolpleinen en de aanleg van groene daken. Ook de komende jaren is hiervoor nog een subsidieregeling van kracht. Daarnaast is per 1 juli voor het eerst ook subsidie beschikbaar voor hittemaatregelen voor bestaand vastgoed. Dit is onderdeel van de [subsidieregeling klimaatadaptatie](#) van Rotterdams WeerWoord.

Het Rotterdams Hitteplan

Rotterdam is in het kader van Rotterdams WeerWoord gestart met het ontwikkelen van een Rotterdams Hitteplan. Dit ligt in het verlengde van het Nationaal Hitteplan: het gaat om het verminderen van hiterisico's in een acute situatie van hitte. In Rotterdams WeerWoord is de uitvoering belegd bij de afdeling publieke gezondheid (GGD), dit gebeurt vooralsnog met hulp van Europees geld. Het Rotterdams Hitteplan bereidt Rotterdammers en lokale partijen voor op hoe, vanuit hun eigen verantwoordelijkheden, te handelen bij een hittegolf. Het richt zich met name op voor hitte kwetsbare groepen en de mensen die voor hen zorgen (professioneel en mantelzorg) in kwetsbare omgevingen. Jonge kinderen zijn kwetsbaar, zij hebben niet het bewustzijn, noch de kennis en de handelingsmogelijkheden zichzelf te beschermen tegen hitte. Ook ouderen en mensen met chronische aandoeningen, zijn kwetsbaar, evenals mensen in buitenberoepen en –

¹⁰ [Basisscholen in Brunssum houden protest tegen hitte in de klas \(nos.nl\)](#)

¹¹ <https://www.degeschillencommissie.nl/uitspraken/door-ontbreken-hitteprotocol-ontbreekt-maatstaf-om-sluiting-kinderopvang-te-toetsen-oudercommissie-kan-geen-verzoek-tot-compensatie-namens-ouders-indienen/>

¹² <https://www.kinderopvangtotaal.nl/honderden-kinderopvanglocaties-sluiten-deuren-vanwege-hitte/>

afhankelijk van de hittewering in hun werkomgeving – mensen in vitale beroepen zoals zorg en onderwijs.

In het Rotterdams Hitteplan zijn daarom naast kwetsbare ouderen en ouderenhuisvesting ook jonge kinderen, scholen en kinderopvang een doelgroep. Communicatie en voorlichting zijn belangrijke instrumenten in het Hitteplan. Er is landelijk informatie-materiaal¹³ voor handen voor scholen. Bij bijzondere activiteiten, zoals een sportdag of sponsorloop in warme omstandigheden, kunnen scholen (en iedereen) terecht bij de GGD voor advies-op-maat om gezondheidsproblemen en ernstige klachten door hitte te voorkomen, en om klachten te herkennen.

Vanuit Rotterdams WeerWoord en het Rotterdams Hitteplan kunnen we samen met de sector verkennen hoe als gemeente vorm te geven aan maatregelen om (risico's door) hittestress te voorkomen op scholen. Een hitteprotocol omvat een combinatie van maatregelen en lijkt een logische stap voor alle (bestaande én nieuwe) scholen.

Wij stellen voor om de motie 'Bescherm de jonge Rotterdammers tegen hitte' (23bb003711) hiermee als afgedaan te beschouwen.

Financiële en juridische consequenties/aspecten:

Geen. Bestaande subsidieregeling klimaatadaptatie en financiering voor klimaatmaatregelen vanuit de groenagenda zijn beide geborgd voor de komende jaren. Het Rotterdams Hitteplan wordt tot 2027 deels gefinancierd uit Europese middelen (LIFE-IP), deels uit de staande organisatie

Burgemeester en wethouders van Rotterdam,

De secretaris,

V.J.M. Roozen

De burgemeester,

A. Aboutaleb

¹³ [Kinderdagverblijven en scholen | RIVM](#)